

Masterprogram i folkhälsovetenskap med fokus på barns liv och hälsa

Linda Beckman, Ulla-Britt Eriksson

Linda Beckman, lektor, Folkhälsovetenskap, Karlstads universitet,
E-post: linda.beckman@kau.se

Ulla-Britt Eriksson, lektor, Folkhälsovetenskap, Karlstads universitet.
E-post: ulla-britt.eriksson@kau.se

Höstterminen 2011 blev uppstarten för ett nytt masterprogram vid ämnet folkhälsovetenskap, Karlstads universitet. Fokus för programmet, "Barns liv och hälsa", var givet utifrån den forskning som bedrivs vid ämnet. Det som lyfter programmet en nivå är den praktiska kunskapen där högaktuell forskning inom olika områden som rör barns liv och hälsa knyts ihop med studenternas erfarenheter och återförs till den egna verksamheten. Flera av kurserna har också utvecklats i samverkan med "fältet" – representanter från kommunernas elevhälsa och från landstinget.

Autumn semester in 2011 was the beginning of a new master program in Public Health Sciences at Karlstad University. The program focus, "Children's life and health", was an obvious direction given the ongoing research at the department. The practice close knowledge is certainly a factor that has taken the program to a new level, where state of the art research in different areas of children's life and health are tied together with the experiences of the students and are brought back to their organizations. Many of the courses are developed in co-operation with "the field", representatives of the school health services and the county council.

Forskning och utbildning i samverkan

Vid ämnet Folkhälsovetenskap i Karlstad bedrivs flera olika forskningsprojekt med ett gemensamt fokus på barns liv och hälsa. Mot bakgrund av detta startades 2011 ett masterprogram i folkhälsovetenskap¹ med en tydlig ambition att länka ihop forskning och utbildning. Målgruppen för programmet är studenter och professionella som är intresserade av eller arbetar med barn och unga i olika verksamheter inom exempelvis skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och vill fördjupa sina kunskaper inom området.

Programmet innebär studier på avancerad nivå² och bygger alltså på en tidigare akademisk grundexamen. Det är ett s.k. skalmasterprogram med stor flexibilitet, där studenten tillsammans med studievägledaren väljer kurser bland kursutbudet och gör en individuell studieplan. Studierna kan bedrivas i olika takt från halv- till helfart. De flesta kurserna i programmet omfattar vardera 7,5 högskolepoäng och ges på halvfart (10 kursveckor). Inom programmet har till idag, 2017, 12 kurser utvecklats med inriktning mot barns liv och hälsa (inklusive en uppsatskurs och en praktikkurs som ej

är fristående, samt en ny kurs – *Hälsa på lika villkor* som startar ht-17), vilka ges över en period av två läsår – det innebär att kurserna ges vartannat år. De flesta kurser inom programmet ges också som fristående kurser och studerande på kandidatnivå har möjlighet att läsa dessa kurser efter att de avklarat 60 högskolepoäng, d.v.s. efter minst ett års utbildning. Varje kurs har mellan 15-40 studenter varje gång den ges. Exempelvis har ett par av kurserna blivit populära hos sjuksköterskestudenter, som har möjlighet att välja valbara kurser i sin grundutbildning. I övrigt har kurserna genom åren attraherat såväl professionella som nyblivna kandidater. Bland de professionella som läst programmet eller fristående kurser kan nämnas kuratorer och skol-sköterskor från kommunernas elevhäl-sa, barnmorskor, barnsjuksköterskor, distriktssköterskor, socialsekreterare, psykologer, dietister och behandlings-assistenter.

Barns liv och hälsa

Ämnets forskning har ett fokus på barns liv och hälsa utifrån i huvudsak två olika spår, ett miljömedicinskt och ett samhällsmedicinskt³. Kurserna syftar till att belysa orsaker till barns fysiska, psykiska och sociala utveckling. Kursernas innehåll bygger på och knyter an till våra resultat från våra egna forskningsstudier, vilket gynnas av att alla våra lärare vid folkhälsovetenskap är disputerade. De flesta har utvecklats i direkt anknytning till pågående forskning. I studenternas examensarbeten finns även möjlighet att arbeta med befintliga datamaterial från dessa studier för att ytterligare länka

forskning och utbildning samman. På detta vis flätas samarbetet med länets kommuner och landstinget ytterligare samman, då många av våra studenter arbetar inom dessa organisationer. Deltagarnas önskemål påverkar kursers innehåll i möjligaste mån och en del kurser är en direkt produkt av efterfrågan från kommunerna och landstinget. Nedan beskrivs några av kurserna och dess koppling till vår forskning.

Barn och miljö

Ett av forskningsprojekten inom miljöspåret är den longitudinella s.k. SELMA-studien (Swedish Environmental Longitudinal, Mother and child, Asthma and allergy study), som följer barn över tid ända från fosterstadiet och undersöker miljöexponeringar i relation till olika fysiska och psykiska hälsoutfall. Detta projekt har gett upphov till och inverkan på kursen *Barn och miljö*. Här behandlas olika miljöfaktors betydelse för barns liv och hälsa. Kursen ska öka förståelsen för att det finns både likheter och skillnader i miljörisker för foster, barn och vuxna, vilket är en avgörande kunskap för framtagande av olika insatser och åtgärder.

Våld mot barn och våld i nära relationer

I det samhällsmedicinska forskningsspåret handlar flera projekt om våld mot barn och våld mot vuxna. Inom den Nationella Barnmisshandelsstudien har data från barn, ungdomar och föräldrar om våld i hemmet insamlats i olika omgångar sedan år 2000. Den senaste datainsamlingen

har nyss avslutats. Liknande data samlas i dagsläget in i Bangladesh med vilket det pågår ett forskningssamarbete om barnmisshandel. Det finns även kompetens inom mobbning och våld i nära relationer bland vuxna, vilket också berör barn som bevittnar våld. Våldsspåret har lagt grunden till kurserna *Våld i nära relationer* och *Sårbara barn och familjer*. I den första behandlas våld i nära relationer, dess omfattning och konsekvenser, professionellas bemötande samt insatser mot våld i nära relationer. Den senare fokuserar på det utsatta barnet och dess familj och det professionella bemötandet, centrala teorier och förklaringsmodeller, risk- och skyddsfaktorer.

Barns psykiska hälsa

Utifrån samhällsströmningar där den psykiska hälsan har kommit att bli högaktuell och den forskning som bedrivs vid ämnet på data bland annat från den värmländska elevhälso-databasen "ELSA" har den nya kursen *Barns psykiska hälsa* med start höstterminen 2016 kommit till. Här får studenterna kunskap om vad psykisk hälsa innefattar, omfattning, evidensbaserat arbete, kostnader för psykisk ohälsa samt risk- och skyddsfaktorer ur ett folkhälsoperspektiv. Kursen var vid sitt första tillfälle populär och attraherade studenter med olika bakgrund.

Hälsopromotion

Inom ämnet pågår också forskning om hälsofrämjande interventioner och härav bildas ytterligare ett spår. Hälsopromotion och sjukdomsprevention såväl i skola som i arbetsliv har for-

mat de två kurserna inom Hälsopromotion. I den först utvecklade kursen inom området *Hälsopromotion. Att främja hälsa* får studenterna kunskap om det holistiska hälsobegreppet, empowerment, hälsa ur socioekonomiska perspektiv och mänskliga rättigheter, förändringsprocesser på individ-, populations- och samhällsnivå samt mål och policys som styr hälsofrämjande arbete. Studenternas utvärdering av denna kurs pekade på ett behov av en mer praktiskt inriktad kurs och på så vis skapades kursen *Teorigrundad hälsofrämjande praktik*, där studenterna får arbeta med metoder såsom motiverande samtal och vägledande samtal.

Metodkurser och examensarbete

Studenterna har flertalet gånger nyttjat möjligheten att i sina examensarbeten ta del av och analysera delar av det omfattande och redan insamlade datamaterialet, som finns inom våra olika forskningsprojekt. Flera studenter har t.ex. använt sig av elevhälso-databasen ELSA och utifrån detta har studenter studerat och skrivit om skolfrånvaro hos värmländska elever och om sambandet mellan sociala relationer och delaktighet. En annan student har tittat på sambandet mellan våld och psykosocial hälsa utifrån den nationella barnmisshandelstudien, som utgörs av kartläggningar om våld mot barn. Någon student har använt datamaterial insamlat av landstinget och studerat det interprofessionella samarbetet i skolornas sex- och samlevnadsundervisning. En stor andel av studenterna samlar dock in sina egna data och då främst i form av enkäter, individuella eller fokusgruppsintervjuer.

Dialogseminarier

Förutom att de undervisande lärarna är aktiva forskare inom det område där de undervisar har vi inom programmet också utvecklat en speciell seminarieform, dialogseminarier, där studenterna får ta del av aktuella vetenskapliga artiklar inom de olika kursområdena. Dialogseminariet går till så att ett par studenter var för sig fördjupar sig i samma vetenskapliga artikel och sedan för en dialog med varandra om artikeln och sedan förs en kort allmän diskussion med övriga deltagare i seminariet. Vid ett dialogseminarium med tio studenter får sålunda alla tio ta del av fyra ytterligare vetenskapliga artiklar, som medstudenterna har fördjupat sig i. Denna seminarieform syftar också till att underlätta fortsatt tillägnande av ny forskning och underlätta det egna vetenskapliga skrivandet.

Diskussion

Ett folkhälsovetenskapligt program kräver ständigt sin uppdatering då vi lever i en föränderlig värld – i vilken förändringarna går snabbare och snabbare i takt med globaliseringen. Programmets styrka för att hålla takten med omvärlden ligger i det forskningsnära underlaget. Det kan dock även ses som en svaghet då kompetensen blir sårbar vid personalomsättningar. Programmet vilar inte på ett grundprogram vilket kan göra personalstyrkan mer sårbar men istället är det ett starkt påbyggnadsprogram med spetskompetenser inom sitt fält. Vår utmaning är att göra programmet med dess fristående kurser än mer konkurrenskraftiga genom att söka samarbete

med andra universitet och ämnen, både nationellt och internationellt. Utöver programmet är vi i startgrupperna att utveckla flera uppdragsutbildningar som mer eller mindre utgår från våra originalkurser.

Slutsats

Detta nära samarbete mellan utbildning och forskning ger ett uppskattat mervärde till studenterna. Kurserna kan ständigt uppdateras utifrån senaste rön och studenterna blir uppdaterade på ”state of the art” inom området. Avslutningsvis återges några citat från kursdeltagare:

”Jag kommer att ha stor nytta av denna kursen i mitt jobb och efter varje föreläsning brukar jag påbörja någon diskussion, när jag kommit tillbaka till jobbet. På så vis hålls också arbetsplatsen à jour med vad som händer inom forskningen.”

”Jag har fått ny motivation i mitt jobb av kursen och fått hoppet tillbaka att mitt jobb är viktigt.”

”Jag har fått nya glasögon och nya argument att ta med mig.”

Referenser

- 1 Utbildning i folkhälsovetenskap, VAMAS masterprogram. Karlstads universitet, senast uppdaterad 2017-01-30. Refererad 2017-04-17. Tillgänglig via: <https://www.kau.se/utbildning/program-och-kurser/program/VAMAS-SAPH>.
- 2 Utbildningsplan. Karlstads universitet, senast uppdaterad 2017-11-30. Refererad 2017-04-17. Tillgänglig via: https://www3.kau.se/utbildningsplaner/sv/VAMAS_20112.pdf.
- 3 Barns liv och hälsa. Karlstads universitet, senast uppdaterad 2016-11-30. Refererad 2017-04-17. Tillgänglig via: <https://www.kau.se/barns-liv-och-halsa>.